

NOTES PER A LA PETITA HISTÒRIA MUSICAL VILANOVINA

Joan Alemany i Moyà*

Segurament ja som pocs els vilanovins que vivim amb el record d'una adolescència optimista, rica amb il·lusions i projectes a l'entorn d'una Vilanova amb intensa i variada vida cultural, com fou la de les primeres dècades del nostre segle XX.

Jo tan sols us parlaré de MÚSICA, el meravellós art que hauria volgut fos "l'eix" central de la meua vida i que desgraciadament no ha estat així.

La música, ja des de la meitat del passat segle XIX, tingué a la nostra vila un historial riquíssim en músics instrumentistes, compositors i mestres. L'activitat musical fou intensa i de gran qualitat, cosa no gens corrent en la majoria de les viles i ciutats com la nostra. Vilanova i la Geltrú a finals del segle XIX contava amb una població de 11.852 habitants.

El vilanoví Joan Antoni Nin i Serra, il·lustre organista, compositor, musicòleg i mestre de Capella de la Seu de Tortosa, fou el primer investigador seriós de la riquesa musical popular i religiosa antiga de tota la península. Amb el seu treball esgotador de molts anys i estudis arribà a reunir més de 40 volums de partitures. Tingué molts alumnes dels què en sortiren músics notables. En sobresortiren especialment: Daniel Gavaldà, professor i pianista de cambra de la Reina Isabel II; el famós organista Antonio Coscollano i el més destacat de tots, el gran músic Felip Pedrell, que fou el continuador de les ensenyaments i les orientacions en musicologia del mestre Nin.

Altres noms d'importants músics vilanovins són: Magí Sans, organista i compositor; Antoni Urgellès Granell, director d'orquestra i compositor; Mossèn Joaquim Pascual, organista de l'església de Santa Maria de la Geltrú i compositor; i molts d'altres com Antoni Ràfols i Fenández, Ramon Ballester i Forn, Josep Escofet i Duran, F. Montserrat i Coll, Emili Guasch i Torrens del Mas, Josep Planes i Font, Francesc Montserrat i Ayarbe, Joan Tomàs i Biscamps, Joan Segalès i Mateu, Carles Marrugat i Romaní, Jaume Puig i Torrent, tots ells notables instrumentistes, compositors i directors. Ja de ple en el segle actual, recordem al gran músic Eduard Toldrà del qui enguany celebrem el centenari; Josep Recasens, violinista també vilanoví que s'integrà, junt amb Toldrà, com a segon violí del Quartet Renaixement; Emília Miret, pianista vilanovina que acompanyà també a Toldrà en molts recitals; l'inoblidable mestre Francesc Montserrat i Juncosa; el violoncel·lista Enric Pascual; les pianistes M. Dolors Rosich i M. Neus Miró i Gumà; Joan Magriñà, excepcional ballarí, mestre i

---

* Joan Alemany i Moyà fou President de la Secció de Música del Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Balaguer i és comentarista musical.

director del ballet del Liceu de Barcelona; Joan Carbonell, fagot solista de l'Orquestra Municipal de Barcelona, professor del Conservatori del Liceu i de l'Escolania del Monestir de Montserrat; Joan Lloveras, tenor operístic i Leonora Milà, pianista i compositora; artistes internacionals. I com a entitats, recordem l'Associació dels "Amics de la Música" de principis de segle, que realitzà una immensa tasca d'activitats, concerts i recitals. Més tard, la formació del grup *Trio Montserrat* de cambra. Cal esmentar les extraordinàries actuacions de l'Orfeó Català el 1919 i les de l'Orquestra Pau Casals els anys 1935 i 1936. I, com no recordar, l'ensenyament musical del Casal Catalanista, l'Ateneu vilanoví i l'Escola Municipal de Música, depenent de la Generalitat republicana. I la tasca intensa de divulgació de l'Orfeó Vilanoví, Unió Vilanovesa (el popular "Coro"), el Foment Vilanoví, entitat que ja més recentment, l'any 1973, creà una escola de música que després es convertí en l'actual Escola Municipal de Música Francesc Montserrat.

I de cop i volta, un dia fatídic, el 19 de juliol de 1936 (el 18 a Barcelona), tingué lloc el succés més inesperat..., l'inici de la brutalitat inexplicable de la guerra civil. Una guerra jamai volguda, jamai entesa per la immensa majoria d'aquelles generacions nostres de la joventut. Unes generacions il·lusionades, àvides de cultura, de progrés i de llibertat. Tot això, brutalment, salvatginament quedà destruït per canviar radicalment per uns panorames de sofriments i calamitats, per un enfonsament dels valors humans, sense pervenir, sense ideals nobles. Pel davant dels joves, sols els tràgics horitzons d'una guerra brutal en què la vida i la mort no tenien el més mínim valor.

I després de la guerra, QUÈ? Un túnel llarg i tenebrós per als supervivents, en què les dificultats, la fam i la misèria i la desesperança foren la crua realitat.

A partir del 1939 Vilanova veié destruïda tota la vida cultural construïda durant anys de treball i d'esforços per homes actius enamorats de la seva vila. Societats culturals i recreatives, entitats com l'Ateneu i l'Escola de Música, clausurades, requisades, i destruïdes les biblioteques. Personalitats com els pintors Mir i Torrents, i el mestre Montserrat, empresonats. Altres exiliats, perseguits, morts o desapareguts a les trinxeres o als camps de concentració. I els supervivents de major sort, vigilats i controlats. Era la fi de la llibertat de la cultura i el progrés. Als guanyadors no els interessava cap de les dues coses. Foren uns quants anys d'inactivitat desoladora, fins que dins de petits nuclis d'amics en reunions casolanes, gairebé clandestines, s'anà imposant el desig i les idees d'intentar organitzar diverses activitats artístiques, recreatives i culturals que fossin com una nova "renaixença" i poder sortir d'aquell túnel de la por i la ignorància en què es vivia. A poc a poc, sense presses, aquestes ànsies s'anaren manifestant. La resistència cultural estava en marxa, ferma, imparabile.

En l'àmbit de la MÚSICA també es feu manifesta aquesta voluntat de ressorgiment. Fórem uns quants músics i afeccionats amics del mestre Francesc Montserrat, el músic de més prestigi que quedava a Vilanova, que sentirem la necessitat d'intentar de fer renéixer dignament l'activitat de la vida musical

vilanovina trencada per la guerra i que tan esplendorosament s'havia desenvolupat en les primeres dècades del segle.

El primer intent seriós fou la possibilitat de crear una banda de música que tingués l'aval de les autoritats franquistes. Així nasqué la *Banda de Música de Educación y Descanso* sota la direcció del mestre Montserrat i una comissió assessora anomenada *Sección Musical de E. y D.* sota la vigilància i el control de les normes del "Glorioso Movimiento". Era tot el que es podia obtenir... La banda de música acollí a tots els músics vilanovins i a la vegada fou un gresol de formació de nous joves músics. L'èxit de la Banda fou inesperat i popular. Actes oficials, Festes Majors, processons i concerts populars tots els diumenges al Teatre del Bosc, que s'omplia d'un públic fidel i entusiasta que escoltava uns bons músics responsables del seu treball, sota l'intel·ligent directriu del mestre Montserrat i amb repertori variat i atractiu de les millors partitures de sarsueles i òperes, alternades amb grans obres dels millors compositors universals: Mozart, Mendelsohn, Beethoven, Schubert, Brahms, Gluck, Wagner, entre molts altres. La Banda, que arribà a tenir una plantilla de 40 músics, feu una grandiosa obra de divulgació musical a Vilanova, digna i seriosa, omplint aquell buit immens que vivíem el primers anys de la postguerra. Fundada l'any 1943, es dissolgué al morir el mestre F. Montserrat el gener del 1954. El seu últim acte de servei fou acompanyar l'enterrament del seu mestre director als sons de les marxes fúnebres de Beethoven i de Chopin, tocades solemnement per uns músics dolorits i emocionats. Desapareguda aquesta modèlica formació musical, la vida musical vilanovina quedà novament trencada. Tant sols una entitat, *El Fomento villanovés*, oferia esporàdicament algun concert o recital per als seus socis.

Durant l'existència de la S. M. de E. y D., també fou creat un trio de cambra format per Francesc Montserrat, piano, Josep Rovira, violí i Enric Pascual, violoncel. Tres excel·lents músics que donaren prestigi i categoria en les seves actuacions a la nostra vila i en altres poblacions com Vilafranca del Penedès, Sitges, Lleida, Balaguer, Reus, entre d'altres. La gentilesa i amistat dels components del trio ens feren gaudir, a mi i un grup d'amics, de tres sessions emotives i encantadores a la meua pròpia llar. Inoblidables records!

També per iniciativa de la S. M., s'organitzà el memorable concert d'homenatge al músic vilanoví Eduard Toldrà, fundador i director de l'Orquestra Municipal de Barcelona. Davant el grandios èxit obtingut, ens animàrem i organitzàrem durant uns anys noves actuacions de l'Orquestra. L'any 1955 fou l'última dirigida per Toldrà en memòria i homenatge al mestre Francesc Montserrat, un altre gran i sincer vilanoví mort l'any anterior.

A la dissolució de la Banda de Música de E. y D., davant del panorama desconcertant i preocupat de la vida musical a la nostra ciutat, calia buscar solucions urgents perquè l'activitat musical no quedés aturada. Animat per músics i companys melòmans i com a col·laborador del setmanari *Villanueva y Geltrú*, em vaig atrevir a publicar una sèrie de tres articles on cruament expressava la gran preocupació per la crisi ocasionada en la vida musical

vilanovina per la desaparició de la Banda de Música, la S. M. de E. y D. i també la manca absoluta d'una escola d'ensenyament musical. Amb sorpresa aquella campanya periodística, valenta i sincera (inoportuna en aquells circumstàncies polítiques), obtingué l'atenció de les autoritats del moment que donaren el vist i plau a la formació d'una Secció Musical dins el Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Balaguer, una secció dedicada a la divulgació musical i a la vegada a enfocar els problemes pendents de tota activitat en aquest camp de la música culta a la nostra població.

Del 1956 al 1974, durant 18 anys, la Secció Musical del Centre d'Estudis fou l'eix de tota l'activitat musical vilanovina, i la seva tasca de divulgació molt notable i profitosa. La S. M. del C. d'E. celebrà al llarg de la seva existència més de 150 actes musicals, concerts, recitals, conferències, sessions de discos comentats, treballs d'estudi, recerca i investigació de la nostra riquesa musical, fitxer de músics vilanovins, entre altres temes de la petita història cultural local de la MÚSICA.

De les activitats de divulgació esmentarem:

Les **67 sessions de discos comentats**, agrupades en els següents temes: FORMES MUSICALS, a càrrec de Carlos Redondo, MÚSICA SIMFÒNICA, CORAL I DE CAMBRA, a càrrec de Joan Alemany, L'ÒPERA, a càrrec de Josep M. Ràfols, i MÚSICA DE JAZZ, a càrrec de Josep Vadell.

Les **15 conferències** amb conferenciants de prestigi com Pere Vallribera, pianista i director del Conservatori del Liceu de Barcelona; el Pare Robert de la Riba, eminent organista especialista en música de Bach; Joan Suñol, crític musical de Ràdio Vic; Pedro Echevarria, de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando; Mossèn Josep Maideu, organista de la Basílica de Santa Maria de Vilafranca del Penedès; Antonio Fernández-Cid, musicòleg i un dels crítics musicals més importants de l'estat espanyol, entre d'altres destacats conferenciants.

Els **82 concerts i recitals** a càrrec de solistes instrumentals, grups i orquestres de cambra :

PIANISTES: Pere Vallribera; Alicia de Larrocha; J. Mas Porcel; Maria Vancells; Gerard Fremit; Montserrat Santacana; Armand Fluvià; M. Dolors Rosich; M. Neus Miró.

VIOLINISTES: Heryk Szeryng; Henri Lewkpwicz; Michel Cahuvelon; Adelina Pittier; Josep M. Alpiste; Rudolf Novasad; Václav Klouch; Pavel Charvat; Ludvik Hasek; Hristo Kostadinov; Ljudovit Glasl; Eduard Bocquet; Domingo Ponsa, entre altres.

VIOLONCEL·LISTES: Josep Trotta; Zeljko Svaglic; Jaroslav Chovanec; Karel Vik; Santos Sagrera.

GUITARRISTES: Renata Tarragó; Gunnar Lif; Narciso Yepes; Eugenio Gonzalo.

Altres instrumentistes com FLAUTA: Salvador Gratacós. ARPA: Rosa Balcells i Gielle Herbert. CLAVICÈMBAL: Gabriella Gentili-Verona.

ORQUESTRES I CONJUNTS DE CAMBRA: Orquestra del Conservatori Superior del Liceu de Barcelona; Orquestra de Cambra Lluís Millet; Orquestra de Cambra Amics dels Clàssics; Agrupació de Cambra de Barcelona; Quintet de Vent de Barcelona; Els cinc vents; Quartet *Pro Arte* de Zàgreb; Quartet de corda de la Filharmònica txeca; Novak Quartet de Praga; Quartet de Jazz Tete Montoliu; Duo de cambra de Barcelona.

CANTANTS: Kun ie Imai; Núria Escofet; Sofia Noel; Rosa Barbany; Montserrat Aparici, entre d'altres.

CORALS: Coral Sant Jordi; Coral Cantiga; Coral Madrigal; Agrupació Polifònica de Vilafranca del Penedès; Coral Santa Cecília; Coral Boixerica de Tarragona; Orfeó Universitari del S.E.U. de Barcelona; Orfeó de les Corts; Coral Flonc.

En la dècada dels anys seixanta, la S. M. amb la col·laboració de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i la Diputació de Barcelona, organitzà els estius diverses sessions musicals en els Jardins Romàntics de la Casa-Museu Papiol. Un racó meravellós i somiador per escoltar en el silenci de la nit i envoltats de bellesa natural, música antiga, barroca, romàntica o de qualsevol estil de música culta. Recordem les perfectes interpretacions de les actuacions de l'Agrupació de Cambra de Barcelona i del Quintet de Vent de Barcelona, integrats pels millors solistes instrumentistes de l'Orquestra Municipal de Barcelona. També, la impressionant bellesa dels sons harmoniosos, femenins, del romàntic instrument que és l'arpa, en aquest cas a càrrec de dues arpistes excepcionals, Rosa Balcells i M. Lluïsa Ibañez. L'últim dels actes musicals als Jardins Papiol, l'any 1968, fou dedicat al ballet amb l'actuació d'un conjunt d'onze estrelles, primers ballarins i solistes del Gran Teatre del Liceu de Barcelona, sota la direcció del gran mestre i ballarí vilanoví Joan Magriñà.

Per iniciativa de la S. M., l'any 1963, amb col·laboració de totes les institucions i societats, s'organitzà el pòstum homenatge a la memòria del gran músic vilanoví Eduard Toldrà, mort l'anterior any 1962. Emocionants actes on intervingué tot Vilanova.

Altres activitats de la S. M. foren els treballs d'investigació i estudi de la música vilanovina del passat, els músics i compositors, la recuperació d'obres musicals, l'inici d'un fitxer, entre altres coses que serien matèria per fer-ne un estudi més complet i amb més profunditat. Foren els 18 anys d'actuació de la S. M. del Centre d'Estudis de la B-M. B. un llarg període de treball i d'il·lusió en pro d'una normalitat i consolidació de la vida musical vilanovina, almenys en la tasca de divulgació. Més podríem haver fet. Sempre es pot fer més de tot.

L'any 1976 la S. M. deixà d'existir per deixar pas a nova gent, a noves iniciatives, a noves idees. Es formà una delegació de les Joventuts Musicals. Tingué curta vida i pocs encerts. L'any 1978 sorgí una nova organització musical de caràcter privat, Àrea Musical de Catalunya, que l'any 1982 organitzà el 1r. Estiu Musical Internacional de Vilanova i la Geltrú. El 1984, Àrea Musical de Catalunya desaparegué. Els Estius Musicals Internacionals a Vilanova, continuaren a càrrec de l'Ajuntament. Tingueren bon èxit i força qualitat

artística: Actuaren el Conjunt de música antiga de Romà Escala. Josep M. Colom i Miquel Farré, pianistes. Pedro León, violinista. Carme Bustamente, soprano. Juli Panyella, clarinet. Raimond Korupp, violoncel, entre molts altres instrumentistes i agrupacions de prestigi. A la vegada es realitzaren diversos cursets de caràcter internacional. El 1987 se celebrà l'últim d'aquests festivals.

També el Teatre Principal ha dedicat algunes dates a la música. L'Ajuntament, des de l'any 1990, celebra els Festivals Toldrà, en els que actua l'Orquestra Ciutat de Barcelona, avui Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya.

Enguany estem celebrant "L'any Toldrà". De moment és prematur fer un balanç d'aquest important esdeveniment per Vilanova. Tindrem ocasió de parlar-ne algun dia.

En els últims anys, una cosa molt important s'ha aconseguit en el sector de l'ensenyament musical i la seva problemàtica. L'embrió d'una escola de música que l'entitat Foment Vilanoví creà l'any 1978, pocs anys després es convertí en l'Escola Municipal de Música Francesc Montserrat que, després de diverses etapes, actualment compte amb un gran nombre d'alumnes i amb una seriosa organització que augura una importantíssima tasca cultural i un bon centre de formació musical a Vilanova. Això és molt esperançador, però, no és prou. Ens falta un organisme, una entitat que canalitzi, organitzi tots els actes musicals racionalment, no esporàdicament, quasi anàrquicament, com succeeix actualment. Gent que treballi sabent el què és música, entenent el què ens falta i el què ens sobra, afrontant el problema i la crisi de públic als concerts i moltes altres coses. En fi, el complement necessari a l'Escola per tal de guanyar aquell prestigi antic d'una Vilanova esplendorosa i dinàmica en el cultiu d'aquest camp meravellós de la música culta.